

Remissvar *Fler möjligheter till ökat välstånd* SOU 2025:96

Fremia har beretts tillfälle att yttra sig över *SOU 2025:96 Fler möjligheter till ökat välstånd* och delbetänkandet *SOU 2024:29, Goda möjligheter till ökat välstånd*. Fremia är Sveriges största fristående arbetsgivarorganisation med över 5 000 medlemmar inom civilsamhälle, Kooperation och idéburen välfärd. Våra medlemmar spänner från små föreningar till några av landets stora välfärdsaktörer. Fremia välkomnar kommissionens ambition att höja produktivitetstillväxten och stärka välståndet, men vi vill betona att välstånd inte enbart mäts i ekonomiska termer. Social sammanhållning, tillit och kvaliteten i välfärden är minst lika viktiga komponenter. I detta remissvar fokuserar vi på de förslag och bedömningar där idéburen sektor och civilsamhället berörs särskilt.

Övergripande synpunkter

Kooperativa verksamheter, civilsamhällesorganisationer och idéburna aktörers roll i välfärden för ökat välstånd: Fremia vill inledningsvis understryka civilsamhällets och den idéburna sektorns avgörande roll i samhällsutvecklingen. Över 100 000 människor går varje dag till jobbet i ett kooperativt eller ömsesidigt företag. Tillsammans omsätter de över 600 miljarder kronor, vilket motsvarar närmare tio procent av Sveriges BNP. Dessutom visar siffror från Svensk Kooperation att de 100 största kooperativa och ömsesidiga företagen ökat sin omsättning med omkring 27 procent det senaste decenniet, räknat i fasta priser. Bakom siffrorna finns något mycket konkret: mat på bordet, tak över huvudet, försäkringar, energi, vård, skola, omsorg och jobb i hela landet. Idéburna aktörer bidrar till social innovation, engagemang och förtroende som stärker samhället. Teknikdriven innovation är viktig, men alla samhällsutmaningar löses inte med teknik allena. Sociala innovationer – nya arbetssätt för att exempelvis öka trygghet i ett bostadsområde eller förbättra utsatta barns livschanser – har minst lika stor inverkan på Sveriges ekonomi och välstånd som industriell utveckling. Vi ser därför med oro på ett ensidigt fokus på STEM i innovationspolitiken. Regeringens senaste omprioriteringar har inneburit kraftiga neddragningar på social innovation, bland annat stoppades Vinnovas

utlysning om “civilsamhällets lösningar för ett resilient samhälle” vilket gick miste om 54 potentiella projekt. Fremia anser att social hållbarhet måste sättas högt på innovationsagendan. Ökat välstånd kräver att man tar tillvara teknik *och* människors engagemang; produktivitetskommissionens förslag bör i högre grad reflektera vikten av civilsamhällets innovationer och samarbeten över sektorsgränser.

Tillit, kvalitet och långsiktighet i välfärden: En röd tråd i vårt yttrande är behovet av att främja *tillit* och *kvalitet* i välfärden. Förtroendet för välfärdssystemen stärks när seriösa aktörer premieras och oseriösa rensas bort. Idéburna utförare uppvisar ofta hög kvalitet och har högt förtroende bland medborgarna. Politiken bör därför skapa förutsättningar för dessa aktörer att verka långsiktigt. Vi efterlyser *stabila och långsiktiga regelverk* som inte skiftar vid varje politiskt skifte. Exempelvis bör principer som valfrihet i vård och omsorg ligga fast över tid – drastiska förändringar på ideologisk grund riskerar att urholka både kvalitet och tillit i välfärden. Likaså måste reformer på arbetsmarknaden vila på bred förankring hos arbetsmarknadens parter för att vara hållbara. Summan av våra synpunkter är att ett ökat välstånd uppnås bäst genom att kombinera effektivitets- och tillväxtåtgärder med respekt för den svenska partsmodellen, individers valfrihet och civilsamhällets unika mervärden i form av engagemang, idéutveckling och förtroendeskapande.

Kommentarer per kapitel

Kapitel 3 – Teknisk utveckling, forskning och innovation

Social innovation lika viktigt som teknisk innovation: Kommissionen betonar behovet av fler STEM-utbildade och tekniksatsningar. Fremia vill nyansera detta. För att möta framtidens utmaningar krävs även satsningar på social innovation och ideellt driven forskning. Det är dags att fråga sig om stora samhällsproblem verkligen löses genom ett ensidigt fokus på teknisk och kommersiell utveckling. Vi är övertygade om att sociala innovationer och långsiktigt metodiskt arbete – t.ex. att skapa trygghet i ett utsatt område eller stärka ett barns livschanser – har minst lika stor betydelse för ekonomin och välståndet som industriell teknikutveckling <https://www.fremia.se/nyheter/2024/debatt-skadligt-att-regeringen-skar-ned-pa-civilsamhallets-innovationsfinansiering/>. Civilsamhällets organisationer är ofta upphov till sådana innovationer och bör ses som naturliga partners i forsknings- och innovationspolitiken. Fremia efterlyser därför att regeringen, i linje med Agenda 2030, prioriterar social hållbarhet på innovationsagendan och säkerställer finansiering för sektorsövergripande utvecklingsprojekt.

Förslag 3.5.8 (Krisstöd och korttidsarbete): Kommissionen föreslår att det permanenta stödet vid korttidsarbete slopas, med motiveringen att stöd vid normala

konjunkturproblem hämmar strukturomvandlingen. Fremia avstyrker detta förslag. Systemet med korttidsarbete visade sin effektivitet under pandemin och räddade otaliga jobb och verksamheter. Däremot är nuvarande system byråkratiskt och behöver förenklas. Lösningen är att **förbättra, inte avveckla korttidsstödet**. Redan 2022 utarbetades en reform för ett samlat och enklare korttidsarbete, men den har ännu inte genomförts. Vi uppmanar regeringen att snarast införa detta förenklade system istället för att slopa stödet. Utan ett beredskapsverktyg för korttidsarbete står vi oförberedda vid nästa stora kris, vilket riskerar onödiga uppsägningar, kompetensförluster och nedlagda idéburna verksamheter. Mindre ideella organisationer och kooperativ har sällan stora ekonomiska buffertar; ett smidigt korttidsstöd är därför en viktig trygghetsmekanism för att de ska överleva framtida kriser och snabbt kunna växla upp igen när läget vänder. Att helt avskaffa det permanenta stödet vore att dra fel lärdom av pandemin. Istället bör stödet finnas kvar men rullas ut snabbt vid kris och dras tillbaka när ekonomin återhämtat sig – precis som kommissionen i övrigt påpekar om krisåtgärder.

Kapitel 4 – Digitalisering och AI

Förslag 4.4.2 (Tillgängliggör svenska data): Fremia är positiv till förslagen om att öka digitalisering och datadelning inom offentlig sektor. Tillgång till data är en grundförutsättning för digital utveckling, och vi stöder bedömningen att myndigheter bör prioritera att sammanställa och tillgängliggöra data. Samtidigt vill vi betona vikten av att statistik och data tydligt särskiljer civilsamhällets aktörer. I dagsläget blandas idéburna organisationer ofta ihop med övriga privata aktörer i statistiken, vilket osynliggör sektorns bidrag. Famna (riksorganisationen för idéburen välfärd) har länge argumenterat för tydligare statistik där den idéburna sektorn synliggörs bättre. Fremia delar denna uppfattning. Myndigheter som SCB bör, när de utvecklar sin dataanalys, införa kategoriseringar så att man exempelvis kan utläsa hur stor andel av välfärdstjänster eller upphandlingar som utförs av idéburna aktörer. Detta skulle ge värdefull kunskap och underlag för framtida reformer, samt belysa att idéburna utförare ofta levererar mycket god kvalitet och effektivitet. Vi ser positivt på kommissionens förslag att SCB:s verksamhet utökas med forskningsuppdrag för att identifiera utvecklingspotential i statistiken – ett naturligt inslag där vore att inkludera civilsamhälles-perspektivet.

Förslag 4.4.3 (Minska osäkerheten kring datahantering): Fremia välkomnar åtgärder som klargör regelverket kring data och integritetsskydd. Osäkerhet om hur GDPR ska tolkas i Sverige gagnar varken innovation eller personlig integritet, och vi stöder bedömningen att denna osäkerhet bör minska. Kommissionens förslag att se över tillämpningen av dataskyddsförordningen, så att Sverige inte är striktare än andra EU-länder, är rimligt ifn.se. Vi vill dock framhålla vikten av att *alla* relevanta samhällssektorer involveras i arbetet med datahantering och AI. Idag dominerar näringslivsperspektivet ofta

diskussioner och råd kring digitalisering. Civilsamhällets röst behöver också höras. Ideella organisationer hanterar stora mängder data om medlemmar, deltagare och sociala insatser, och påverkas av samma regelverk. Dessutom har de erfarenheter kring etiska aspekter och integritet som kan berika policyutvecklingen. Fremia efterfrågar därför att regeringen och myndigheter, i de råd och arbetsgrupper som rör digitalisering och AI, inkluderar representanter för den idéburna sektorn. Det skapar bättre förankring och mer heltäckande lösningar. När regelverket kring data blir tydligare och enklare att tillämpa kommer det att gynna såväl företag som offentliga och idéburna aktörer och medborgarna.

Kapitel 5 – Arbetsmarknad och kompetensförsörjning

Bedömning 5.3.2 (Lönebildningen bör bli mer flexibel): Kommissionen anser att lönebildningen bör decentraliseras och relativlöner i högre grad spegla efterfrågan på arbetskraft. Fremia avstyrker en sådan inriktning. Vi värnar den svenska partsmodellen, där lönebildning främst är en fråga för arbetsmarknadens parter. Centrala och branschvisa löneavtal har under lång tid bidragit till löneökningar i takt med produktiviteten, reallöneökningar för breda grupper och arbetsfred. En ökad decentralisering av lönebildningen riskerar att underminera denna balans. Om löner sätts mer individuellt eller lokalt för att följa kortsiktiga efterfrågesvängningar kan resultatet bli större löneskillnader, osäkerhet för de anställda och potentiellt inflationsdrivande löneglidning. Särskilt i idéburen sektor, där många verksamheter är små och personalens kompetens ofta är deras främsta resurs, vore lokala löneförhandlingar utan central stöttning svårt att hantera. Fremia anser att lönebildningens grundprincip – att parterna kommer överens genom kollektivavtal – ska värnas. Det finns redan idag utrymme för visst lokalt inflytande inom avtalen, men en allmän ökad "flexibilitet" bör ske genom partsöverenskommelser, inte genom statlig styrning eller initiativ från en utredning. Sammanfattningsvis: produktivitetsökning ska komma både arbetsgivare och arbetstagare till del, och det säkerställs bäst genom den partsmodell som tjänat Sverige väl.

Förslag 5.3.8 (Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd): Kommissionen föreslår att omställningsstudiestödet reformeras – bl.a. att ansökningsprocessen tidigareläggs, att de med störst nytta av stödet prioriteras samt att bidragsdelen sänks. Fremia är kritisk till att ändra villkoren för det nyligen införda omställningsstudiestödet utan att ta hänsyn till den helhet som parternas LAS-överenskommelse utgör. Det nya omställningsstudiestödet, som trädde i kraft 2022, var en central del av den stora kompromissen mellan fack och arbetsgivare om en ny arbetsrätt (Trygghetsöverenskommelsen). Facken godtog förändringar i LAS i utbyte mot bl.a. detta generösa studiestöd för livslångt lärande. Att redan nu – innan systemet ens satt sig – minska bidragsnivån eller i övrigt skärpa åtkomsten kan undergräva förtroendet för överenskommelsen. Vi håller med om att handläggningen behöver bli snabbare så att sökande får besked före terminsstart; detta är

en praktisk förbättring. **Fremia anser att statsmakterna bör respektera intentionerna i LAS-överenskommelsen.** Omställningsstudiestödet är en investering i kompetens som gynnar både individens ställning på arbetsmarknaden och arbetsgivarnas tillgång till kvalificerad arbetskraft. Långsiktighet och förutsägbarhet är viktigt – företagen och de anställda har inrättat sig efter de nya reglerna. Vi avråder från hastiga förändringar som kan uppfattas som att staten backar från sin del av avtalet.

Kapitel 11 – Kriminalitet och tillit

Bedömning 11.3.1 (Ändrat perspektiv kring privata utförares lämplighet):

Kommissionen menar att det i framtiden bör åligga privata utförare av offentligt finansierade tjänster att själva löpande påvisa sin lämplighet, snarare än att myndigheten ska behöva bevisa olämplighet. Fremia delar uppfattningen att kontrollen av utförare behöver skärpas i syfte att stänga ute kriminella aktörer ur välfärden – välfärdssystemens integritet måste värnas för att behålla allmänhetens förtroende. Samtidigt utfärdar vi en stark varning för att lägga alltför stora administrativa bördor på idéburna, kooperativa och andra seriösa aktörer. Många av Fremias medlemmar är mindre ideella föreningar, kooperativ eller sociala företag som driver exempelvis äldreomsorg, assistans, skyddat boende eller arbetsmarknadsprojekt. Deras primära fokus är kärnverksamheten och de har begränsade administrativa resurser. Om de kontinuerligt måste uppfylla omfattande dokumentationskrav, skicka in intyg och rapporter till flera olika instanser för att "bevisa" sin lämplighet, riskerar det att ta orimligt mycket tid i anspråk. Överdriven byråkrati kan tränga ut dessa aktörer, utan att för den skull ge nämnvärd extra trygghet. **Fremia förordar därför en proportionerlig, riskbaserad och samordnad kontroll.** Krav på att visa lämplighet bör utformas träffsäkert och riskbaserat, så att de med högre risk (t.ex. nya aktörer eller aktörer som fått allvarlig kritik för andra verksamheter) granskas mer, medan etablerade seriösa utförare inte tyngs av dubbla eller onödiga processer. Vidare bör kontrollen ske i dialog mellan offentlig sektor och utförare. Det gagnar ingen om myndigheter och idéburna utförare blir motparter Sammanfattningsvis stödjer Fremia intentionen att höja ribban för vem som får verka i skattefinansierad verksamhet, men det måste göras på ett rättssäkert och träffsäkert sätt. Vi föreslår att Upphandlingsmyndigheten och tillsynsmyndigheter tar fram stöd och riktlinjer så att kommuner och regioner ställer rimliga, enhetliga krav för att motverka välfärdsbrottslighet. Myndigheterna bör också samordna sina kontrollinsatser så att utförare slipper onödig duplicering. På så vis kan vi höja tröskeln för kriminella utan att kväva de goda krafterna.

Förslag 11.3.2 (Revidera eller upphäv lagen om valfrihetssystem, LOV): Kommissionen föreslår att LOV antingen revideras med skärpta "grindvaktsfunktioner" eller – om inte det anses tillräckligt – helt avskaffas. Fremia avstyrker bestämt att lagen om

valfrihetssystem skulle upphävas. LOV utgör grunden för mycket av valfriheten i svensk välfärd, inte minst inom primärvård, hemtjänst och vissa kommuner äldreboenden.

Problemen som kommissionen pekar på handlar inte om valfrihetssystem som princip, utan om brister i kontroll, uppföljning och tillståndsprövning. Dessa brister kan åtgärdas via att utveckla verktygen i IVO:s tillståndsprövning, men också inom ramen för LOV genom tydligare krav, bättre uppföljning och stärkt informationsutbyte, snarare än genom att avskaffa hela systemet. Vi anser att LOV ska värnas, inte avskaffas.

Förutom att LOV har betydelse för medborgarnas möjligheter att välja har LOV-systemen också stor betydelse för **långsiktighet och investeringsvilja hos utförarna**, särskilt för idéburna och kooperativa aktörer som driver verksamhet med avsikt att göra långsiktig samhällsnytta. I ett valfrihetssystem där utföraren kan vara kvar så länge villkoren uppfylls, skapas en annan planeringshorisont än vid upphandling enligt LOU där avtalet alltid har ett slutdatum. När verksamheten löpande kan fortsätta, under förutsättning att kvaliteten håller och villkoren följs, blir det rationellt att:

- göra **långsiktiga investeringar i personal**, t.ex. satsningar på kompetensutveckling, handledning och stabila arbetsvillkor,
- investera i **lokaler, hjälpmedel och arbetsmetoder** som kanske inte "betalar sig" under en kort avtalsperiod, men ger högre kvalitet och effektivitet över tid,
- bygga upp långsiktiga **relationer och tillit hos brukare, patienter och lokalsamhälle**, vilket är centralt för idéburna aktörer.

Vid återkommande upphandlingar enligt LOU, med tidsbegränsade avtal, uppstår en inbyggd osäkerhet: utföraren kan förlora hela uppdraget vid nästa upphandling, oavsett hur väl verksamheten fungerar. Det gör det svårare att motivera investeringar med längre återbetalningstid och riskerar att styra mot kortsiktiga lösningar snarare än hållbar kvalitetsutveckling. För brukare och personal innebär det dessutom ryckighet när verksamheter byter huvudman vid avtalsperiodens slut.

Valfrihetssystem enligt LOV, kombinerade med en välfungerande statlig tillståndsplikt, ger en mer **samhällsekonomiskt effektiv modell**:

- seriösa utförare får stabila och förutsägbara ramar att verka inom, vilket underlättar investeringar och innovation,
- offentliga huvudmän kan ställa höga kvalitetskrav och ha möjlighet att avsluta samarbete med utförare som brister i kvalitet eller seriositet,

- brukare och patienter får kontinuitet och reell möjlighet att välja och välja om, vilket driver förbättring hos alla utförare.
- Mindre välfungerande krav i förfrågningsunderlaget kan revideras under löpande period. I bästa fall bör det ske en kontinuerlig dialog mellan huvudmän och utförare om hur villkoren och ersättning bör utformas för bästa möjliga samhällsnytta.

Den övergripande samhällsnyttan blir större när systemet uppmuntrar långsiktiga investeringar i kvalitet och kapacitet, istället för att resurser binds upp i frekventa upphandlingar, överprövningar och osäkerhet. Detta ligger i linje med Fremias generella ståndpunkt att politiken bör skapa **stabila och långsiktiga spelregler för idéburna och kooperativa verksamheter i välfärden.**

Förslag 11.3.3 (tillståndsplikt och uppgiftslämnandeskyldighet). Kommissionen lägger en rad förslag om tillståndsplikt och uppgiftsskyldighet. Fremia konstaterar att en statlig utredning just nu utreder insatser för att stärka patientsäkerheten och motverka välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården (dir 2025:41). Vi föreslår att regeringen inte tar ställning till kommissionens förslag nu, utan inväntar utredningens betänkande och dess remissrunda. Vi konstaterar vidare att IVO har fått en rad förstärkta verktyg för att motverka välfärds kriminalitet och vår förhoppning är att de kan bidra till att stänga ute oseriösa aktörer från vård, omsorg och personlig assistans.

Förslag 11.3.4 (Samla, dela och tillgängliggöra information). Kommissionen föreslår ett utförarregister för privata utförare av all offentligt finansierad verksamhet samt gör bedömningen att möjligheterna för kommuner, regioner och myndigheter att dela information sinsemellan bör förbättras. Fremia delar bedömningen att ett ökat informationsutbyte mellan offentliga myndigheter är avgörande för att stävja välfärdsbrott. Vi ser i synnerhet behov av ett utökat informationsutbyte mellan IVO och kommunerna. Vi ser vidare behov av bättre register, men vill också betona vikten av proportionalitet och rättssäkerhet. Det måste finnas möjlighet till rättelse om uppgifter i offentliga register är felaktiga.

Förslag 11.3.5 (Offentlighetsprincip för offentligt finansierad verksamhet). Fremia avstyrker kommissionens förslag om att offentlighetsprincipen ska gälla för all offentligt finansierade välfärdsverksamheter. Det är ett oproportionerligt förslag som inte svarar mot verkliga problem. Vår bedömning är att förslaget skulle slå hårt mot idéburna aktörer och hämma mångfalden i sektorn. Små idéburna aktörer och kooperativa verksamheter har sällan några stora resurser att röra sig med. Ökade administrativa bördor slår direkt mot verksamheten. Mot bakgrund av de begränsade resurserna i välfärden bör de

prioriteras till att utveckla kvalitet och innehåll i verksamheten och inte till ökad administration.

Förslag 11.3.6 (Lättare att utesluta och säga upp avtal): Kommissionen föreslår sänkta trösklar för att utesluta leverantörer i offentlig upphandling samt för offentliga huvudmän att säga upp avtal vid misskötsamhet <https://www.ifn.se/media/nfskpr34/2025-olsson-mfl-fler-mojligheter-till-okat-valstand.pdf>. Vi har förståelse för intentionen – att offentliga uppdragsgivare snabbare ska kunna bli av med oseriösa utförare istället för att vara bakbundna av långa avtal. Fremia tillstyrker i princip åtgärder som ökar flexibiliteten att agera mot fusk och brott i pågående avtal, *under förutsättning* att rättssäkerhet och likabehandling upprätthålls. Det måste finnas **klart definierade kriterier** för uteslutning och uppsägning, grundade i objektiva fakta (t.ex. domar om ekonomisk brottslighet, allvarliga brister påvisade av tillsynsmyndighet etc.). Godtycke eller politiskt tyckande får inte styra. Seriösa utförare – inklusive många idéburna – måste våga delta i upphandlingar utan rädsla för nyckfull uteslutning. Vi vill erinra om att upphandlingsregelverket i grunden syftar till att både öppna marknaden *och* skydda mot missbruk. Redan idag finns möjligheter att utesluta leverantörer som dömts för viss brottslighet eller allvarliga fel i yrkesutövningen. Om dessa möjligheter ska utökas eller göras mer lättanvända bör det ske genom tydlig lagstiftning eller vägledning, så att upphandlande myndigheter inte tolkar reglerna olika. Likaledes, om det ska bli lättare att häva avtal med privata utförare som missköter sig, måste det förenas med tydliga klausuler i avtalen och krav på dokumentation. Fremia anser också att proportionalitet måste iakttas – små brister bör kunna åtgärdas i samförstånd, medan grova överträdelser ska kunna leda till omedelbara åtgärder. **Vi stödjer målet att snabbare kunna plocka bort oseriösa aktörer ur välfärden, men nya regler måste utformas med stor hänsyn till rättssäkerhet, förutsebarhet och effektivitet för de seriösa.**

Förslag 11.3.7 (Skärpta krav och möjlighet att ta ut avgifter för kontroll). Fremia tillstyrker kommissionens förslag om att skärpa det kommunala ansvaret för kontroll och uppföljning av verksamheter. Det bör dock ske av all verksamhet, även den som drivs i kommunal regi. Fremia och våra medlemmar välkomnar en utvecklad kontroll av de aktörer som kommuner och regioner avser att knyta avtal med. Vi vill dock betona att det är av avgörande betydelse att kontrollen blir träffsäker och inte medför onödiga eller oproportionerliga administrativa bördor för mindre föreningar och aktörer. Seriösa idéburna och kooperativa utförare av välfärdstjänster ska inte drabbas oskäligt av åtgärder som syftar till att komma åt kriminella upplägg.

Vid utformning av kontroll- och uppföljningsåtgärder behöver konsekvenser och förutsättningar för mindre aktörer beaktas särskilt. Inom vissa välfärdsområden finns särskilda behov av mindre högt specialiserade aktörer för att möta människors komplexa

behov. Sådana aktörer har trots sin storlek ibland uppdrag från flera kommuner eller regioner. Om kontroller inte samordnas eller görs på flera olika sätt eller inte synkroniseras riskerar de ta oproportionerligt mycket tid i anspråk, vilket kan drabba de enskilda som verksamheten är till för. Kontrollerna bör även vara riskbaserade för att öka träffsäkerheten och på sikt lyckas bättre med att stoppa icke seriösa aktörer.

Fremia och Famna välkomnar mer uppföljning av den verksamhet som bedrivs på kommuners och regioners uppdrag, men också av huvudmännen själva. Uppföljning behövs inte bara för att förhindra välfärdsbrott, utan också för uppföljning av kvaliteten i verksamheten. Det är ett väsentligt syfte som inte får riskera att hamna i skymundan av berättigade insatser mot välfärdsbrott. Uppföljning bör ske på plats och i nära dialog mellan huvudman och utförare, oavsett regiform.

Fremia avstyrker förslaget att kommuner och regioner ska ges rätt att ta ut avgifter från privata utförare för den kontroll som utförs. Att följa upp all offentligfinansierad verksamhet, oavsett om den bedrivs i egen eller fristående regi, är ett av kommunens ansvar som huvudman. Redan det faktum att idéburna och privata aktörer behöver tillstånd från IVO, men inte kommunala verksamheter, leder till ogynnsamma effekter. Om kommunala avgifter infördes enbart för fristående aktörer skulle det öka snedvridningen i hur kommunal respektive fristående verksamheter behandlas. Det skulle dessutom riskera att drabba mindre aktörer oskäligt.

Bedömning 11.3.11 (Förändra systemet med personlig assistans): Kommissionen bedömer att systemet för personlig assistans bör förändras för att motverka att kriminella aktörer verkar inom det, och att mer genomgripande förändringar kan behöva övervägas om inte tillräckliga förbättringar kan göras inom nuvarande system.

Det finns starka ideologiska argument mot att inskränka personlig assistans till enbart offentlig regi. Personlig assistans bygger på principen om självbestämmande och individens rätt att välja hur och av vem stödet ska ges. Att begränsa alternativen riskerar att underminera brukarnas frihet och självständighet, vilket är själva kärnan i reformen. Dessutom har mångfalden av utförare bidragit till innovation och kvalitet, samtidigt som brukarna kan hitta lösningar som passar deras unika behov. Att återgå till en modell där staten eller kommunen är ensam aktör riskerar att leda till mindre lyhördhet för individens önskemål. Kriminalitet och oseriösa aktörer måste bekämpas, men det bör ske genom effektiv tillsyn och kontroll, inte genom att inskränka brukarens valfrihet. Fremia motsätter sig bestämt den bedömning som utredningen gör i denna del.

Kapitel 13 – Kommunsektorn

Bedömning och förslag 13.3.1 (En garantimodell för kommunsektorns finansiering)

Kommissionen gör bedömningen att statens nuvarande ordning för finansiering av kommunsektorn bidrar till otydlighet i ansvarsfördelningen och oförutsägbarhet i ekonomistyrningen. Kommissionen föreslår därför en statlig garantimodell för kommunsektorns finansiering. Fremia tar inte ställning till om förslaget om en statlig garantimodell eller en indexering av de generella statsbidragen är att föredra. Vi kan dock konstatera att det krävs en långsiktigt hållbar och stabil finansiering av välfärden. Det har i sin tur stor påverkan på förutsättningarna för både civilsamhället samt de idéburna och kooperativa utförare som driver verksamhet på kommuners och regioners uppdrag.

Förslag 13.3.4 (Statsbidragsportal och sektorsbidrag)

Kommissionen föreslår en statsbidragsportal för samtliga riktade statsbidrag samt att antalet riktade statsbidrag ska minska till förmån för sektorsbidrag. Fremia tillstyrker förslagen. Vår erfarenhet är att de riktade statsbidragen i många fall är svåra för kommuner och regioner att hantera på ett effektivt sätt. Ibland når de inte ens ut i de verksamheter som de är avsedda för. De är vidare svåra att överblicka. Vi kan också konstatera att idéburna och andra fristående aktörer i välfärden inte sällan har svårt att överhuvudtaget få del av de statliga satsningarna, trots att de uttryckligen ska komma alla utförare, oavsett regi, till del.

Kapitel 14 – Administration i offentlig sektor

Bedömning 14.3.4 (Begränsa alltför omfattande organisatorisk samverkan):

Kommissionen konstaterar att samverkan mellan olika offentliga aktörer ofta är resurskrävande och saknar egenvärde; därför bör samverkan bara ske när det finns tydliga, avgränsade syften. Fremia delar uppfattningen att samverkan inte ska bedrivas för samverkans skull. Otaliga projekt och "samordningsgrupper" har satts igång utan tydligt mandat eller mål, vilket riskerar slösa tid och pengar. Vi stöder därför att regeringen och myndigheter prövar noga när nya samverkansorgan verkligen behövs.

Detta sagt vill vi betona att *väl definierad* samverkan kan ge stora mervärden – inte minst när offentlig sektor samverkar med civilsamhället. Organisatorisk samverkan kan ofta lösa problem som varken det offentliga eller idéburna klarar själva. Dock krävs att samarbetet struktureras med tydliga mål, ansvarsfördelning och uppföljning, precis som kommissionen efterfrågar. Ett gott exempel här är **Idéburet offentligt partnerskap (IOP)**. IOP är en samverkansform där en kommun/region går in i partnerskap med en idéburen organisation för att möta ett visst identifierat behov, ofta på ett innovativt sätt som inte ryms inom traditionell upphandling. Erfarenheter visar att IOP:er kan ge mycket goda

resultat när de har ett *tydligt syfte och mål*. Till skillnad från lösa nätverk är ett IOP formaliserat genom avtal, med definierade insatser och förväntade effekter. Fremia har länge förespråkat en lagstiftning som erkänner IOP, just för att underlätta för kommuner att våga ingå sådana partnerskap. Glädjande nog aviserade regeringen i budgeten för 2026 att Upphandlingsmyndigheten ska ta fram förslag till en IOP-lag samt utreda hur idéburen sektors andel av välfärden kan mätas.

Vår ståndpunkt är att organiserad samverkan ska användas där den gör nytta, annars inte. I linje med kommissionens bedömning bör varje initiativ prövas mot frågan: finns ett tydligt definierat problem som kräver flera aktörers samarbete, och kan man formulera konkreta mål? Om ja, då kan t.ex. ett tidsbegränsat partnerskap med ideella aktörer vara lösningen – och då bör det utformas enligt IOP-modellen eller liknande för att säkerställa struktur. Om nej, då bör man avstå “samverkan” och låta ordinarie ansvarig aktör arbeta vidare. Fremia vill slutligen framhålla att när samverkan trots allt bedöms nödvändig så måste **syftet hållas i centrum** och administrativa överbyggnader begränsas. En IOP överlever t.ex. bara om båda parter fokuserar på uppdraget (stötta hemlösa, bryta utanförskap, etc.) och inte fastnar i byråkrati. Rätt utformad är samverkan mellan offentlig och idéburen sektor ett kraftfullt verktyg – men fel använd kan det bli ett ineffektivt alibi. Vi litar på att regeringen drar nytta av civilsamhällets lösningskompetens på ett strukturerat men avgränsat sätt framöver.

Kapitel 15 – Offentlig upphandling

Bedömning 15.3.1 (Systematisk användning av erfarenheter): Fremia tillstyrker kommissionens bedömning att offentlig sektor i högre grad bör utnyttja erfarenheter av tidigare leverantörsrelationer när nya kontrakt tilldelas. I dagens upphandlingspraxis behandlas ofta varje upphandling som fristående från historiken, vilket kan leda till orimliga konsekvenser – t.ex. att en leverantör som upprepade gånger misskött ett uppdrag ändå vinner nya kontrakt på grund av lägsta pris, eller att en mycket kompetent leverantör inte premieras för sin dokumenterat goda kvalitet. Detta är varken effektivt ur skattebetalarnas perspektiv eller rättvist mot seriösa utförare. Vi anser att det är fullt möjligt inom ramen för LOU att väga in *relevanta* erfarenheter. EU-rätten medger att man beaktar leverantörers kapacitet och tidigare uppfyllande av avtalsenliga åtaganden som ett kvalifikationskrav eller genom referenstagning. Fremia uppmuntrar upphandlande myndigheter att göra detta mer systematiskt. Genom att belöna tidigare goda prestationer stimuleras kvalitet och långsiktighet. Samtidigt bör mekanismer finnas för att utesluta leverantörer som gång på gång brustit i kvalitet, arbetsvillkor eller regelefterlevnad (givet att proportionalitetsprincipen iakttas). Idéburna aktörer, som ofta har stark kvalitetsprofil men inte alltid lägsta pris, kan vinna på att upphandlaren ser till helhetsvärdet över tid. Vi tror även att förtroendet mellan offentlig beställare och utförare ökar om båda vet att

långsiktig pålitlighet lönar sig. Givetvis måste transparens råda – kriterier för hur erfarenheter vägs in bör anges på förhand för att undvika godtycke.

Förslag 15.3.2 (Bättre inkösuppgifter): Kommissionen föreslår att uppgifter om hela inköpsprocessen och volymen samlas in på ett sammanlänkat sätt för bättre analys och uppföljning. Fremia instämmer i att statistik och data om offentlig upphandling behöver förbättras. Idag är det förvånansvärt svårt att få en helhetsbild av hur skattepengar spenderas via upphandling – data är fragmenterad hos olika myndigheter, eller otillräcklig. Ett sammanhållet system för upphandlingsdata skulle kunna identifiera trender, flaskhalsar och förbättringsområden.

Vi vill här lägga särskild vikt vid att den statistik som tas fram **synliggör de idéburna utförarna**. Regeringen har som målsättning att idéburna organisationers andel av välfärden ska öka, vilket både socialministern och civilministern nyligen understrukit. Då måste vi också kunna mäta den andelen. I nuläget syns inte idéburna aktörer tydligt i upphandlingsstatistiken, utan klumpas ihop med alla privata företag. Vi bedömer att bättre statistik där idéburen sektor synliggörs är en nyckel för att sektorn ska kunna öka sin andel. Fremia anser konkret att Upphandlingsmyndigheten eller SCB bör utveckla kategoriseringar så att upphandlingsdatabaser markerar när vinnande leverantör är en idéburen organisation (enligt definitionen i den kommande lagen om idéburna välfärdsaktörer). Det skulle ge beslutsfattare svart på vitt hur ofta civilsamhället vinner kontrakt, inom vilka områden, samt om det förändras över tid. Vi förutsätter att denna aspekt beaktas när förslaget om sammanlänkade inkösuppgifter realiserar. Utöver detta vill vi gärna se att data också omfattar kvalitet och resultat i leveranserna, inte bara pris och volym – något som ofta efterfrågas, men som är svårare att mäta.

Övriga upphandlingsförslag (15.3.3–15.3.6): Fremia ställer sig i huvudsak positiv till de övriga åtgärder som diskuteras, såsom bättre organisering av inköpsfunktioner, stärkt nationellt upphandlingsstöd. Fremia avstyrker dock förslaget om att införa en avgift för överprövningar av upphandlingar. Vi ser en risk för att sådana avgifter skulle medföra att små idéburna organisationer avstår från befogade överprövningar av ekonomiska skäl. Det skulle därmed medföra risker för minskad rättssäkerhet.

Vi delar analysen att många upphandlande myndigheter saknar tillräcklig kompetens eller resurser, vilket leder till onödiga fel och ineffektivitet. Ett starkare upphandlingsstöd på nationell nivå kan höja lägstanivån, förutsatt att detta stöd tar hänsyn till olika typer av leverantörer och kontrakt. Vi vill dock höja ett varningens finger: centralisering och standardisering av upphandling får inte drivas så långt att mindre aktörer slås ut. Om t.ex. kommuner går samman i allt större upphandlingar för att effektivisera, kan kontrakten bli så omfattande att endast stora bolag klarar av dem. Det motverkar målet om mångfald av

utförare. Vi rekommenderar därför principen “tänk stort men handla smått” – samordna där det ger tydliga vinster, men dela upp kontrakt i mindre delar/volymer (dela upphandlingar i lotter) när det är möjligt för att ge små och idéburna utförare en chans.

Vad gäller överprövningar sympatiserar vi med ambitionen att minska onödig juridifiering. Långa överprövningsprocesser försenar viktiga investeringar och kan kosta både leverantörer och det offentliga mycket. Samtidigt är rätten att överpröva en grundläggande rättssäkerhetsventil i systemet. Vi anser att fokus bör ligga på att **höja kvaliteten i upphandlingarna från början**, vilket i sig minskar incitamenten att överpröva. Om villkor och utvärderingsmodeller är tydliga, och dialog sker före anbud, då kan många tvister undvikas. Den koncentration av upphandlingsmål till färre domstolar som kommissionen föreslår ger möjlighet till specialisering och förhoppningsvis kortare handläggningstider.

Fremia understryker att idéburna aktörer ofta besitter mervärden – som social innovation, lokal förankring och högt förtroende hos brukarna – som dagens upphandlingskriterier inte alltid fångar. Effektivare upphandling får inte enbart bli lika med billigare upphandling. Det måste också bli *smartare* upphandling, där man ser till långsiktig effektivitet, kvalitet och samhällsnytta. Vi tolkar kommissionens förslag i kapitel 15 som steg i den riktningen.

Kapitel 16 – Konkurrens inom välfärdssektorn

Kommissionen drar den generella slutsatsen att det saknas tillräcklig kunskap för att med säkerhet kunna uttala sig om konkurrensutsättningens effekter för resultat, måluppfyllelse och kostnadseffektivitet. Vidare dras slutsatsen att de effekter som har kunnat identifieras är små.

Fremias utgångspunkt är att välfärden vinner på att rymma en mångfald av driftsformer, där särskilt de idéburna och kooperativa aktörerna bidrar med sin särart, långsiktighet, värdegrund och återinvestering av eventuella överskott i verksamheten.

Vi saknar i kapitlet en tydlig distinktion mellan olika typer av fristående utförare. Idéburna och kooperativa aktörer klumpas i praktiken ihop med kommersiella bolag, trots att de har andra drivkrafter vilket också genomsyrar verksamheterna.

Utformningen av styrning, upphandling och tillsyn behöver ta sin utgångspunkt i dessa skillnader. Åtgärder som är motiverade för att hantera oseriösa aktörer får inte leda till att även idéburna, kooperativa och andra seriösa utförare trängs undan. Det är först när driftsform synliggörs som politiken kan dra relevanta slutsatser om vilka aktörer som faktiskt bidrar till hög kvalitet och långsiktighet.

I kommissionens avsnitt om äldreomsorgen saknar vi den kvalitetsjämförande forskningsstudien av landets alla äldreboenden som visar att idéburna äldreboenden över lag håller högst kvalitet i Sverige. För att citera forskaren Rasmus Broms i Göteborgs universitets pressmeddelande om studien: "Här ser vi högst personaltäthet, många sjuksköterskor, den till utbildning sett mest kompetenta omsorgspersonalen, och flest nöjda brukare."¹

Vi gör bedömningen att det behövs mer forskning och olika former av uppföljningar om kvalitet och resultat i olika delar av välfärden, där resultaten går att analysera utifrån verksamhetens driftsform.

Vid sidan av forskningen kan vi se en del andra uppföljningar från senare tid som pekar på goda kvalitetsresultat för idéburna och kooperativa verksamheter. En [rapport](#) från Idéburna skolors riksförbund och Sveriges lärare visar att idéburna huvudmän ofta bedriver skolor med högre lärartäthet, högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen och färre elever per skola². En undersökning från fackförbundet Kommunal visar att förskolor som drivs av idéburna huvudmän ligger i topp när de jämför exempelvis personaltäthet och barngrupper, jämfört med bolagsdrivna och kommunala verksamheter³. I Läkarförbundets undersökning om vårdcentralers läkarbemanning och hur den påverkar patienternas nöjdhet får de idéburna vårdcentralerna bäst resultat⁴.

Förslag 16.4.1 (Utvärdering och kontinuerlig omreglering). Fremia delar bedömningen att kvasimarknader regelbundet bör utvärderas och omregleras. Vi vill dock betona vikten av långsiktigt hållbara förutsättningar för idéburna, kooperativa och andra seriösa aktörer i välfärden. Vi vill vidare betona vikten av kontinuerlig dialog mellan offentliga huvudmän och utförare om bästa möjliga förutsättningar för att nå de eftersträlvade resultaten i de olika delarna av verksamheten.

¹ Broms, Dahlström och Nistotskaya, "Provider Ownership and Indicators of Service Quality: Evidence from Swedish Residential Care Homes", Journal of Public Administration Research and Theory, Volume 34, Issue 1, January 2024,

² Idéburna Skolors Riksförbund och Sveriges Lärare (2025) "[Friskolors drivkraft: samhällsvinst eller företagsvinst?](#)"

³ Kommunal (2025): "Bäst i test? En jämförelse av löner, anställningsvillkor och kvalitet i privat och kommunalt driven förskola"

⁴ Läkarförbundet (2025): "1 100 invånare per läkare? Vårdcentralers läkarbemanning"

För att kommissionens ambition om regelbunden utvärdering och möjlig omreglering ska få genomslag krävs:

- att idéburna utförare särredovisas som egen kategori i register och statistik,
- att myndigheternas uppföljningssystem utvecklas så att det är enkelt att jämföra kvalitet mellan kommunala, idéburna och kommersiella utförare.

Förslag 16.4.2 (Höga krav för att delta på en kvasimarknad). Fremia delar bedömningen att det bör ställas höga krav på den som driver välfärdsverksamhet på det offentliga uppdrag. En välfungerande tillståndsplikt och löpande tillsyn är viktiga medel för det. Vi vill samtidigt markera att tillträdeskrav och tillståndprocessen behöver fungera på ett sätt som inte försvårar för seriösa idéburna och kooperativa utförare att utveckla verksamhet. Vi delar inte Kommissionens syn på LOV, se synpunkter på kapitel 11.

Fremia vill understryka att höga kvalitetskrav och skärpt ägar- och ledningsprövning är förenligt med, och i praktiken talar för, en större roll för idéburna utförare. Vi anser att regleringar bör riktas mot riskbeteenden, bristande transparens och kvalitetsbrister, inte mot själva förekomsten av andra driftsformer än den kommunala. Vi anser vidare att varje förslag om att i vissa fall helt återföra verksamhet till offentlig regi måste föregås av en analys av konsekvenserna för både brukare/patienter och idéburna aktörer.

Om idéburna verksamheter håller högst kvalitet riskerar en generell rekommunalisering att slå ut några av de utförare som fungerar bäst, både kvalitets- och tillitsmässigt. Fremia menar att inriktningen bör vara att stänga ute kriminella och oseriösa aktörer, samtidigt som de rättsliga möjligheter som finns för att främja idéburna organisationer används, till exempel genom reserverad upphandling för idéburna aktörer och särskilda kontraktsvillkor.

Kapitel 17 – Hälso- och sjukvård

Förslag 17.3.2 (Ta bort LOV-kravet i primärvården): Fremia avstyrker bestämt förslaget att avskaffa kravet på lagen om valfrihetssystem (LOV) i primärvården. Sedan 2010 har patienten rätt att välja vårdcentral, och regionerna är skyldiga att ha ett vårdvalssystem (LOV) i primärvården. Denna vårdvalsreform har medfört betydande förbättringar: ökad tillgänglighet, kortare köer och produktivitetsvinster, enligt flera utvärderingar <https://offentligaaffarer.se/remissvar-vill-behalla-lov/>. Vi ser vidare att LOV har fördelar framför LOU när det gäller långsiktiga relationer mellan regionen och utföraren, vilket underlättar investeringar och innovation (se argumentation angående förslag 11.3.2 ovan).

Idéburna hälsocentraler, ofta småskaliga och nära patienterna, riskerar att försvinna om LOV upphävs, eftersom de inte kan verka under LOU på samma villkor. **Fremia förordar**

därför att obligatoriet på LOV i primärvården behålls. Patientens frihet att välja och vårdgivares möjlighet att etablera sig är centrala värden som bör försvaras.

Bedömning 17.3.10 (Vikten av prevention): Fremia instämmer till fullo i kommissionens bedömning att preventiva insatser inom hälso- och sjukvården bör stärkas och prioriteras. Det är sedan länge känt att förebyggande folkhälsoarbete ger stora vinster både mänskligt och ekonomiskt på sikt. Vi noterar förslaget att Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen ska utforma ett nationellt reformprogram för stärkt egenvård och prevention ifn.se. Detta är lovvärt. Fremia vill i detta sammanhang framhäva civilsamhällets avgörande roll i folkhälsoinsatser och prevention. Myndigheter kan ta fram strategier och kunskapsunderlag, men ofta är det ideella krafter som får människor i rörelse – bokstavligen och bildligt.

Ett tydligt exempel är alla idrotts- och friluftsföreningar som aktiverar barn och vuxna och därigenom förebygger ohälsa. Studieförbund och intresseorganisationer sprider kunskap om allt från kost och motion till psykisk hälsa. Patient- och brukarföreningar bedriver omfattande upplysningsarbete och stöttar människor till egenvård och livsstilsförändringar. Lokala föreningar når ut till grupper som sjukvården har svårt att nå, och kan bygga broar när det finns misstro eller kulturella trösklar. All denna frivilliga verksamhet utgör en gigantisk resurs för folkhälsan – en “mjuk infrastruktur” av förtroende och engagemang. Civilsamhällets organisationer utvecklar lösningar, skapar engagemang och stärker tilliten i samhället, vilket är fundamentalt även för att förebyggande hälsoinsatser ska få genomslag.

Mot denna bakgrund anser Fremia att ett nationellt reformprogram för prevention behöver utformas i nära dialog med civilsamhället. En referensgrupp med företrädare för idéburna folkhälsoaktörer skulle till exempel kunna tillsättas under Folkhälsomyndighetens arbete. Vid implementering av preventiva insatser – vare sig det gäller vaccinationskampanjer, screeningprogram eller utbildningsinsatser – bör man sträva efter att involvera lokala föreningar, samfund och nätverk. Det civila samhället kan ofta genomföra insatserna mer kostnadseffektivt och med större genomslag, just tack vare det förtroende man åtnjuter hos allmänheten. Fremia vill också nämna att finansieringen av civilsamhällets folkhälsoarbete behöver tryggas; många organisationer är idag projektberoende, vilket motverkar långsiktighet. Regeringen borde överväga öronmärkta bidrag eller en fond för civilsamhällesdriven prevention som en del av ett reformprogram. I slutändan handlar det om att få **bästa möjliga hälsoutfall per satsad krona**, och där är partnerskap mellan offentlig sektor och idéburna aktörer en nyckel. Vi ser mycket positivt på att prevention lyfts fram i betänkandet och ställer oss till förfogande för att tillsammans med andra aktörer omsätta denna ambition i praktiken.

Sammanfattning av Fremias ställningstaganden

- **Kapitel 3 (Innovation):** Fremia efterlyser en **bredare syn på innovation**. Vi kritiserar ett ensidigt STEM-fokus och betonar vikten av **social innovation och civilsamhällets roll** för ökat välbefinnande. Vidare avstyrker vi förslaget att slopa det permanenta korttidsstödet – istället bör systemet **behållas och förbättras** för framtida kriser. Korttidsarbete har visat sig effektivt och behövs som trygghet för även idéburna arbetsgivare.
- **Kapitel 4 (Digitalisering och AI):** Fremia tillstyrker satsningar på digital infrastruktur och datadelning. Vi påpekar dock behovet av **tydligare statistik** där idéburna aktörer synliggörs. Dessutom välkomnar vi ökad regeltydlighet kring datahantering men varnar för **näringslivsdominans** i processerna – **civilsamhället måste inkluderas** i råd och utvecklingsforum.
- **Kapitel 5 (Arbetsmarknad):** Fremia vidhåller att **lönebildning ska skötas av parterna**. Vi avstyrker därför förslag om ökad decentralisering av lönebildningen – partsmodellen och centrala avtal har tjänat Sverige väl och bör värnas. Vi är också kritiska till ändringar i **omställningsstudiestödet** som föreslås utan hänsyn till LAS-överenskommelsen; stödet bör behållas i nuvarande generositet tills partssystemet utvärderats ordentligt.
- **Kapitel 11 (Kriminalitet och tillit):** Personlig assistans måste värnas; Fremia understryker att **civilsamhällets aktörer är en resurs** i assistansen och att åtgärder mot kriminalitet bör ske i dialog med dessa, utan att inskränka brukarnas rättigheter. Fremia stöder stärkta åtgärder mot välfärdsbrott men varnar för **ökad administrativ börda på små idéburna aktörer**. Krav på att utförare ska bevisa sin lämplighet måste utformas proportionerligt och samordnat, annars drabbas seriösa civilsamhällesaktörer orimligt. Vi **avstyrker med kraft förslaget att upphäva LOV** – valfrihetssystemen bör bevaras och förbättras, inte avskaffas, då de garanterar valfrihet och mångfald i välfärden. Vi välkomnar förslag om lättare uteslutning av oseriösa leverantörer men betonar vikten av **rättssäkerhet och tydliga kriterier**.
- **Kapitel 14 (Offentlig administration):** Fremia delar uppfattningen att **samverkan ska ha tydliga syften** och inte bedrivas slentrianmässigt. Vi lyfter **IOP (Idéburet offentligt partnerskap)** som ett gott exempel på målstyrd och effektiv samverkan mellan offentlig och idéburen sektor. En lag om IOP skulle ytterligare underlätta sådan samverkan och ge kommuner trygghet att ingå partnerskap för att lösa komplexa sociala utmaningar.

- **Kapitel 15 (Offentlig upphandling):** Fremia är positiv till **ökad användning av erfarenheter** från tidigare leverantörer vid upphandling, då det gynnar kvalitet och pålitliga utförare. Vi tillstyrker insamling av bättre upphandlingsdata och efterlyser specifikt **statistik som synliggör idéburna leverantörer** i offentliga affärer. Vi ställer oss i huvudsak bakom förslag för effektivare upphandling (bättre organisering, upphandlingsstöd, färre överprövningar), med förbehållet att rättssäkerhet upprätthålls och att **mindre idéburna aktörer inte missgynnas** av t.ex. alltför stora kontrakt eller krångliga processer. Offentlig upphandling bör präglas av både effektivitet och möjligheten för idéburna utförare att delta på lika villkor.
- **Kapitel 17 (Hälsa- och sjukvård):** Fremia **avstyrker förslaget att slopa LOV-kravet i primärvården** – patienternas valfrihet och vårdgivar-mångfald är grundläggande värden som förbättrat primärvårdens tillgänglighet. Vi tillstyrker att staten tar ett större ansvar för **kompetensförsörjningen i vården**, och påpekar att detta även måste underlätta rekrytering och kompetensutveckling hos idéburna vårdgivare, inte bara i offentlig regi. Slutligen välkomnar Fremia fokus på **prevention och folkhälsa**. Vi framhåller att civilsamhället spelar en nyckelroll i att genomföra preventiva insatser och bygga hälsosamma samhällen, och bör inkluderas som en partner i utformningen och genomförandet av folkhälsoprogram.

Fremia hoppas att våra synpunkter och förslag tas i beaktande. Vi står gärna till förfogande för fortsatt dialog om hur idéburen sektor kan bidra till ett ökat välbefinnande präglad av både ekonomisk utveckling och social hållbarhet.

Stockholm 3 februari 2026

Petter Skogar, vd